

УДК 630\*453 : 595.768.23

С. О. Єрошенко, аспірант\*

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

## ДОВГОНОСИКИ У СОСНОВИХ НАСАДЖЕННЯХ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Луганська область розташована у Північному Степу України. Її лісистість становить лише 10,7 %, соснові насадження займають понад 75 %, з яких переважають лісові культури. Серед чинників ослаблення деревостанів важливими є нестача вологи та антропогенний вплив, що створює умови для масових розмножень шкідливих комах, зокрема довгоносиків (Coleoptera: Curculionidae). Представники цієї родини пошкоджують хвою, корені, пагони, бруньки, шишки, прокладають ходи у деревині та вигризують площадки в корі. Видовий склад, екологія та шкідливість довгоносиків у соснових насадженнях регіону мало вивчені. Це обумовлює актуальність наших досліджень, результати яких дадуть змогу розробити методи прогнозування шкідливості цих комах і заходи запобігання шкідливому впливу довгоносиків на стан і ріст соснових насаджень.

Дослідження проведені у соснових насадженнях ДП "Станично-Луганське ДЛМГ" та ДП "Свердловське ЛМГ" Луганської області у 2011 р.

Для виявлення видового складу довгоносиків, визначення показників їх поширення й розвитку проводили маршрутні обстеження лісових насаджень, зрубів, незімкнених лісових культур, ділянок із природним поновленням сосни звичайної. Оглядали та розтинали відрізки стовбурів і пні, розкопували кореневі лапи.

Щільність довгоносиків, що живляться у кронах, визначали на початку вегетаційного періоду (з третьої декади квітня) та у серпні (час появи молодого покоління) двома методами. Відповідно до першого під дерева у межах проекцій крон підкладали поліетиленову плівку, згідно з другим під деревами розчищали площадки. В обох випадках жуків струшували з дерев уранці, коли вони були малорухомі, рахували й визначали щільність 1 м<sup>2</sup> проекції крони.

Для оцінювання шкідливості довгоносиків під час додаткового живлення хвоєю визначали частку пошкоджених хвоїнок саджанців у лісових культурах і частку хвоїнок із зменшеною довжиною.

Облік жуків великого соснового довгоносика здійснювали у ловильних канавках завдовжки близько 2 м, завглибшки 40 – 50 см і завширшки 20 см, які викопували на дослідних ділянках у квітні. Щотижня канавки оглядали, збирали й підраховували жуків.

---

\*Науковий керівник — доктор с.-г. наук, професор В. Л. Мешкова

Для визначення щільності личинок великого соснового довгоносика на кожній ділянці на глибину 30 см закопували відрізки стовбурів сосни діаметром 10 см і завдовжки 30 см — так звані «ловильні» відрізки (відрубкі). У цих відрубках восени будуть підраховані виявлені личинки.

Також застосовували пастки конструкції УкрНДІЛГА (Мешкова та ін., 2006), виготовлені із пластикових пляшок і розміщені на різних частинах ділянок. Довжина пасток становила 2,8 дм, а довжина й діаметр відрізків гілок, які вміщували всередину пасток, — 2,4 і 0,15 дм відповідно. Протягом сезону пастки оглядали, визначали видовий склад комах і стадії їхнього розвитку, відрізки гілок заміняли у міру висихання. Остаточний облік буде здійснено восени. Рівень пошкодження саджанців сосни жуками великого соснового довгоносика визначали щомісяця з травня до серпня шляхом оглядання 500 рослин (5 повторень по 100 рослин) на кожній ділянці.

Для виявлення екологічного преферендуму довгоносиків у дати їх обліку вимірювали вологість субстрату аналізатором вологості деревини АВД-6100.

У результаті наших досліджень було виявлено 10 видів родини *Curculionidae*: соснового квіткоїда (*Anthonomus varians* Pk.), соснового піхвового довгоносика (*Brachonyx pineti* Payk.), сірого соснового довгоносика (*Brachyderes incanus* L.), великого соснового довгоносика (*Hylobius abietis* L.), синього соснового довгоносика (*Magdalis violacea* L.), скосаря борозенкового (*Otiiorhynchus singularis* L.), смолюха крапчастого, або малого соснового довгоносика (*Pissodes notatus* F., або *P. castaneus* Deg.), смолюха стовбурового (*Pissodes pini* L.), смолюха соснового жердинного (*Pissodes piniphilus* Hbst.) та смолюха шишкового (*Pissodes validirostris* Gyll.).

Сосновий квіткоїд і смолюх шишковий пошкоджують генеративні органи сосни. Решта видів роду *Pissodes* заселяють стовбури. Імаго скосаря борозенкового пошкоджують пагони та бруньки сіянців сосни, а личинки коріння. Личинки сірого соснового довгоносика пошкоджують корені молодих сосен, що може призвести до їх загибелі, а жуки обгризають хвою та кору молодих пагонів. Синій сосновий довгоносик переважно розвивається на ослаблених сосонках, але може завдавати шкоди під час додаткового живлення хвою. Піхвовий довгоносик розвивається у хвоїнках.

За кількістю виявлених особин і пошкоджень найбільш поширені у регіоні великий сосновий довгоносик і сірий сосновий довгоносик.

Попередні результати обліку великого соснового довгоносика свідчать, що його щільність і рівень пошкодження гілок сосни достовірно більші на затінених ділянках зрубу. Так, на освітлених ділянках у середньому було пошкоджено  $61,7 \pm 7,3$  % гілок у пастках, а на затінених (біля стін лісу) —  $26,7 \pm 1,7$  %. Значною мірою це пов'язане з рівнем вологості субстрату. Цей показник становив у серпні  $42,9 \pm 5,0$  і  $64,1 \pm 2,5$  % під корою та  $9,4 \pm 0,4$  і  $13,9 \pm 0,7$  % на поверхні пнів в середині зрубу та біля стіни лісу відповідно.